

ISMERTETÉSEK

Teutscher, Und Reussischer Dictionarium (Dictionarium Vindobonense)

Das Wiener deutsch-russische Wörterbuch (Cod. Conv. FF. Minorum Vindobonensis XVI). Herausgegeben und eingeleitet von Gerhard Birkfellner. Akademie-Verlag, Berlin 1984. 931 l. + 16 képmelléklet

Nemcsak a könyveknek, hanem a kéziratos szótároknak is megvan a maguk sorsa. 1897-ben Vatroslav Jagić szövegmutatványokat is közölve felhívta a figyelmet egy Bécsben őrzött XVIII. sz.-i német—orosz kéziratos szótárra, amelynek fontosságát ekként ítélte meg: «Если я не ошибаюсь, эти отрывки доказывают, что в историческом изучении русского языка нельзя обойти венской рукописи». Azt gondolhatnánk, hogy az akkori nemzetközi szlavisztika központi alakjaként tisztelt Jagić útmutatása nyomán a kutatók rögvest hozzáláttak a becses kéziratos szótár közzétételéhez és feldolgozásához. Nem így történt. A kéziratnak további nyolcvanhét éven át kellett Csipkerózsika álmát aludnia. Közben még azt is híresztelték róla, hogy elkallódott. A rontást Gerhard Birkfellner bécsi docens törte meg azzal, hogy a bécsi egyetemi Szláv Filológiai Intézet munkatársai által 1966—7-ben teljes épségben megtalált és nyilvántartásba vett kéziratos szótártörténeti szempontból megvizsgálta, s szövegét végre hozzáférhetővé tette a szlavisták számára. A kiadást a berlini Akademie-Verlag gondozta, mintaszerűen.

A bécsi kéziratos német—orosz szótárnak (a továbbiakban: DictVind.) az a legnagyobb jelentősége, hogy igen gazdag az orosz szóanyag (mintegy 24 000 szó és szókapcsolat). Ez a legterjedelmesebb orosz szótár a 17. sz. vége előtt. Bécsben keletkezhetett, bizonyára a mohamedánok fogságában sínylődő keresztény rabok kiváltására alapított trinitárius rend (Ordo Sanctissimae Trinitatis Redemptionis Captivorum) kolostorában. G. Birkfellner feltevése szerint az orosz szójegyzék (egyik) szerzőjeként P. Georgius ab Angelis jöhet számításba, aki a przemysli püspökségből származott és 1713-ban halt meg Jaroslawóban. Az orosz szóanyag nyelvjárási alapja a délorosz—ukrán volt.

A DictVind. értékes adalékokkal gazdagítja ismereteinket az orosz szókincs kronológiai és etimológiai rétegződéséről. A továbbiakban példákkal bizonyítom, mennyi korai adatot nyerhet a DictVind.-ből az orosz szótörténet.

A *вексель* 'váltó, Wechsel' eddig ismert legkorábbi előfordulása 1700-ból való (Šanskij: Et. 3: 40). A DictVind. tanúsága szerint azonban a szó már a XVII. sz. végén is eleven volt az oroszban: «wechsel: *вексель*, перевод[ъ] денгам[ъ] в ину страну» (605), «sein geld in d[an] wechsel legen: денги свое в *вексель* положить» (606), «wechsel brieff: *вексельное письмо*, грамотка» (606). — A *ворчливый* 'morgós, zsémbes, brumming' eddig ismert legkorábbi szótározása 1895-ből való (SIRLJ. 2: 691). Már a XVII. sz. végén szótárba került: „mürrisch: *ворчливъ*» (DictVind. 355), „Ungestühm: *угрюмъ, ворчливъ*» (DictVind. 571). — A *госпиталь* 'kórház, Hospital' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 3: 328). Már a XVII. sz. végén szótárba került: „hošpital: *оспиталь*» (DictVind. 273), „Latzareht, Siechstube: *оспиталь*» (DictVind. 321). — A *гуляющее* 'sétatér, Promenade' legkorábbi szótározása évének mindedig 1704 számított (Šanskij: Et. 4: 195). A szó már a XVII. sz. végén szótárba került: „spatzier platz: *гуляюща*» (DictVind. 461). — A *землетрясение* 'földrengés, Erdbeben' 1771-ben került először szótárba (SIRLJ. 4: 1199). Előzményeként azonban számon kell tartanunk a következő alakváltozatot a XVIII. sz. végéről: „Erdbeben: *зѣмлетресение*, трус[ъ]» (DictVind. 155). — A *земляника* 'földieper, Erdbeere' eddigi ismereteink szerint 1704-ben került először szótárba (SIRLJ. 4: 1205). Már a XVII. sz. végén szótározották: „Erdbeer: *зѣмляника*» (DictVind. 155). — Az *идолопоклонник* 'bálványimádó, Götzendiener' eddigi ismereteink szerinti első előfordulása 1670-ből (SIRJaz. 6: 87), legkorábbi szótározása pedig 1731-ből való (Šanskij: Et. 7: 14). Már a XVII. sz. végén szótározották: „götzen diener: *идолопоклонникъ*» (DictVind. 235). — Az *индейка* 'pulykatojó, Truthenne' 1780-ban, az *индюк* 'pulykakakas, Truthahn' 1847-ben, az *индюшка* 'pulykatojó, Truthenne' pedig 1834-ben került először szótárba (Šanskij: Et. 7: 69, 75). Előzményükként nyilván kell tartanunk a XVII. sz. végéről a következőket: „kalekienischer hahn: *индейскоі пѣтух[ъ]*»

(DietVind. 291), „Indiansche hen[n]e: *Индѣиска гурица*» (DietVind. 283). — A *кѣкімора* 'gonosz házi szellem női alakban, böser Hausgeist in weiblicher Gestalt' eddigi ismereteink szerint 1771-ben került először szótárba (Šanskij: Et. 8: 127). Már a XVII. sz. végén szótározták: „Kobolt: *кѣкімора*» (DietVind. 303). Az etimológiailag kellően még nem tisztázott szó megfejtéséhez hozzásegíthetnek a következő szavak ugyanabból az időből: „polder geist od[er] auch Nachtgeister: *кѣкімерушка*, nochні страшителі» (DietVind. 394), „poltern: *грѣмѣть*, стучат[ь], *кѣкімеритъ*» (uo.). — A *куранты* 'hírlap, Zeitung' 1656 óta adatolható (StudSl. 4: 66). A 17. sz. végén már szótározták is: „zeitung, gedrückt od[er] geschrieben: *куранты печят[ны]* или *писаны*» (DietVind. 649). — A *легкомысленность* 'könnyelműség, Leichtsinnigkeit' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1771-ből való (SIRLJ. 6: 115). Már a XVII. sz. végén szótárba került: „Leichtes gemühts, Leichtfertigkeit: *легкомысленность*» (DietVind. 326). — A *матрос* 'matróz, Matrose' eddig ismert legkorábbi előfordulása 1694-ből (Vasmer: RussEtWb. 2: 106), legkorábbi szótározása pedig 1731-ből való (SIRLJ. 6: 711). Már a 17. sz. végén szótárba került: „schiffknecht: *матрос[ъ]*, *саръ*» (DietVind. 434). — A *напимер* 'például, zum Beispiel' legkorábbi ismert szótározása 1793-ból való (SIRLJ. 7: 411). Már a 17. sz. végén szótározták: „gleichnűß: *прѣча*, *прѣчина*, *на пример[ъ]*» (DietVind. 231). — A *насморк* 'nátha; Schnupfen' eddigi ismert legkorábbi előfordulása 1534-ből (SIRJaz. 10: 259), legkorábbi szótározása pedig 1704-ből való (SIRLJ. 7: 515). Már a XVII. sz. végén szótárba került: „Schnupffen: *сапаніе*, *насморгъ*» (DietVind. 330), „schnupffen haben: *насморгъ имѣть*» (uo.). — A *насос* 'szivattyú, Pumpe' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 7: 519). Már a 17. sz. végén szótárba került: „pompe: *насосъ*» (DietVind. 394). — A *натюра* 'természet, Natur' eddigi ismereteink szerint 1704-ben került először szótárba (SIRLJ. 7: 595). Már a 17. sz. végén szótározták: „Natur: *натюра*» (DietVind. 366). — A *негодник* 'semmirekellő, Taugenichts' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 7: 782). Már a XVII. sz. végén szótárba került: „Nichts wehrten: *пυτόм[ъ]*, *негодникъ*» (DietVind. 369). — A *недород* 'rossz termés, Mißernte' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 7: 836). Már a XVII. sz. végén szótárba került: „Mißwachs: *недородъ*» (DietVind. 349). — A *недоросток* 'serdületlen fiú vagy lány, unerwachsener Mensch' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1794-ből való (SIRLJ. 7: 837). Már száz évvel korábban, a XVII. sz. végén szótárba került: „Ein Unmündig kindt: *недоростокъ*, *робя*» (DietVind. 574). — A *непоколебимый* 'megingathatatlan, unerschütterlich' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1704-ből ismereres (SIRLJ. 7: 1058). A XVII. sz. végén már szótározták: „Unklöbliche steine: *каменіе непоколебимоя*» (DietVind. 573). — A *нянька* 'dada, pesztonka; Kinderfrau, Kinderwärterin' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1771-ből való (SIRLJ. 7: 1466). A szó már a 17. sz. végén szótárba került: „kinder Magd: *нянка*» (DietVind. 296). — Az *обломок* 'törmelék, Bruchstück' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 8: 224). Már a 17. sz. végén szótárba került: „scherb: *обломки*» (DietVind. 432). — Az *обморок* 'ájulás, Ohnmacht' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1762-ből ismert (SIRLJ. 8: 258). Már a 17. sz. végén szótárba került: „haupt schwindel: *обморокъ*» (DietVind. 251), „ohnmacht: *обморокъ*, *цѣзаніе*» (DietVind. 381), „schwindel, schweimeln: *обморокъ*» (DietVind. 445), „schwindel: *заворотъ главы*, *обморокъ*» (DietVind. 447). — Az *обновлѣние* 'megújítás, Erneuerung' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 8: 282). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Verneuwung: *обновленіе*» (DietVind. 537). — Az *околетъ* 'megdöglik, krepieren' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 8: 793). Már a 17. sz. végén szótározták: „starren Von kälte, gestarren Undt hart werd[en]: *околетъ*, *щстынут[ъ]*, *омервѣть с морозу*» (DietVind. 469). — Az *окоп* 'lövészárók, Schützengraben' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 8: 803). A 17. sz. végén már szótárba került: „Trenchement: *окопъ*» (DietVind. 498). — Az *опекун* 'gyám, Vormund' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 8: 887). Már a 17. sz. végén szótározták: „Vormundt: *опекунъ*» (DietVind. 585). — Az *опорожнить* 'kiürít, entleeren' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1782-ből való (SIRLJ. 8: 930). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Lehr, Lehren: *порожно*, *опорожнитъ*» (DietVind. 323). — Az *очень* 'nagyon, sehr' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 8: 1794). Már a 17. sz. végén szótárba került: „zu dick: *очень*, *велмі толсто*» (DietVind. 657), „zu Enge: *очен[ъ]*, *велмі уско*» (uo.). — Az *очки* 'szemüveg, Brille' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1618–9-ből (James 93) és 1704-ből ismeretes (SIRLJ. 8: 1814). A 17. sz. végén is szótárba került: „brille: *очки*» (DietVind. 105). — A *палач* 'hóhér, Henker' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1618–9-ből (James 87) és 1704-ből való (SIRLJ. 9: 49). A 17. sz. végén is szótárba került: „hencker: *палачъ*» (DietVind. 255), „Nachrichter: *палачъ*» (DietVind. 360). — A *палаш* 'pallas, Pallasch' eddigi ismert legkorábbi szótározása 1618–9-ből (James 65) és 1704-ből való (SIRLJ. 9: 50). A 17. sz. végén is szó-

tározták: „heckers schwert: *палашъ*» (DietVind. 255), „Richtscherdt: *палашъ*» (DietVind. 413). — A *paradúz* 'paradicsomkert, Paradies' eddig ismert legkorábbi szótározása 1806-ból való (SIRLJ. 9: 155). Már jó száz évvel korábban, a 17. sz. végén szótárba került: „paradiß: *парадиъъ*» (DietVind. 387). — A *партуя* 'párt, Partei' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 9: 239). Már a 17. sz. végén szótárba került: „parthey, kam[m]er auff ein partey: *нашли на партию*» (DietVind. 387). — A *пáпскýй* 'pápai, pápstlich' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 9: 140). Már a 17. sz. végén szótározták: „pábstlicher stuhl: *папскої прѣстолъ*» (DietVind. 386). — A *перевѣжчикъ* 'szökevény, dezertör; Überläufer' eddig ismert legkorábbi szótározása 1789-ből való (SIRLJ. 9: 428). Már a 17. sz. végén szótározták: „Überläufer: *перевѣжчикъ*» (DietVind. 510). — A *переводчикъ* 'fordító, tolmács; Übersetzer, Dolmetscher' eddig ismert legkorábbi szótározása 1618–9-ből (James 77) és 1731-ből való (SIRLJ. 9: 493). A 17. sz. végén is szótározták: „Tolmetscher, ausLeger: *переводчикъ*» (DietVind. 494). — A *переводчикъ* 'révész, Fährmann' eddig ismert legkorábbi szótározása 1771-ből való (SIRLJ. 9: 496). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Überführer: *перевозчикъ*» (DietVind. 508). — A *перемѣтчикъ* 'szökevény, dezertör; Überläufer' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 9: 749). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Deserteur: *переметчикъ*» (DietVind. 128). — A *переправа* 'átkelés, Überfahrt' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 9: 830). Már a 17. sz. végén szótározták 'hágó, Паß' jelentésben: „paß: *переправа*» (DietVind. 387). — A *персона* 'személy, Person' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 9: 1053). Már a 17. sz. végén szótárba került: „persohn: *персона*» (DietVind. 389). — A *перула* 'korlát, karfa, Geländer' eddig ismert legkorábbi szótározása 1771-ből való (SIRLJ. 9: 1025). Már a 17. sz. végén szótárba került: „lehne an einer Treppe: *перула у крыла*» (DietVind. 324). — A *нехота* 'gyalogság, Infanterie' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 9: 1124). Már a 17. sz. végén szótározták: „Infantery: *нехота*» (DietVind. 283). — A *низадá* 'pina, Fotze' 1618–9-ben már szótárba került (James 185, 193). További szótári előfordulása a 17. sz. végéről: „futez: *низадá*» (DietVind. 198). — A *погулять* 'sétál egy kicsit, eine Zeitlang spatzieren' eddig ismert legkorábbi szótározása 1782-ből való (SIRLJ. 10: 208). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Spatzieren: *гулять, погулять*» (DietVind. 461). — A *подбородокъ* 'áll, Kinn' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 10: 249). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Kin[n]: *подбородокъ*» (DietVind. 296). — A *подпруга* 'nyeregheveder, Sattelgurt' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 10: 542). Már a 17. sz. végén szótárba került: „gurt am pfferde: *подпруга*» (DietVind. 240), „Sattelgurt: *подпруга*» (DietVind. 424). — A *подмастерье* 'iparossegéd, Geselle' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 10: 454). Már a 17. sz. végén szótárba került: „gesell: *подмастеря, молодець*» (DietVind. 221). — A *покушати* 'eszik, essen' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 10: 939). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Sie wollen Nicht anbeißen: не хотятъ [ъ] *покушати*» (DietVind. 31). — A *политика* 'politika, Politik' eddigi ismereteink szerint 1731-ben került először szótárba (SIRLJ. 10: 998). Már a 17. sz. végén szótározták: „policey: *политика*» (DietVind. 394). — A *полковникъ* 'ezredes, Oberst' eddigi ismereteink szerint 1704-ben került először szótárba (SIRLJ. 10: 1012). Már a 17. sz. végén szótározták: „Oberster Im felde: *полковникъ*» (DietVind. 378). — A *ползунъ* 'császó-mászó, Kriecher' legkorábbi ismert szótározása 1847-ből való (SIRLJ. 10: 983). Már a 17. sz. végén szótárba került: „schleycher: *ползунъ*» (DietVind. 436). — A *полукафтаныя* 'rövid kaftán, kurzer Kaftan' legkorábbi ismert szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 10: 1094). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Camesol: *камезолъ*», *полукафтаныя*» (DietVind. 110), „UndterRock: *кафтанъ*», *полукафтаныя*» (DietVind. 564). — A *померанецъ* 'keserű narancs, Pomeranze' legkorábbi ismert szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 10: 1166). Már a 17. sz. végén szótárba került: „pommerantz: *померанецъ*» (DietVind. 394). — A *поротокъ* 'por, Pulver' legkorábbi ismert szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 10: 1397). Már a 17. sz. végén szótározták: „pulver: *порошокъ* лѣкарственной, такожь порошокъ пищялна» (DietVind. 398). — A *портмюшка* 'mosónó, Wäscherin' eddig ismert legkorábbi szótározása 1865-ből való (SIRLJ. 10: 1405). Alakváltozatát már a 17. sz. végén szótározták: „wäscherin: *портмюша*» (DietVind. 603). — A *портной мастеръ* 'szabómester, Schneidermeister' legkorábbi szótározása 1618–9-ből (James 72) és 1704-ből való (SIRLJ. 10: 1403). A 17. sz. végén is szótárba került: „Schneyder: *портной мастеръ*» (DietVind. 439). — A *порядочный* 'rendes, ordentlich' legkorábbi ismert szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 10: 1443). Már a 17. sz. végén szótárba került 'közönséges, gemein' (?!) jelentéssel: „gemein guht: *порядочной товаръ*» (DietVind. 213), „gemeiner Man[n]: *порядочной мужъ*» (uo.), „gemeiner Nutzen: *порядочная прибыльъ*» (DietVind. 214). Figyelembe kell itt is venni, hogy az orosz megfelelőket olyan lexikográfus állapította meg, akinek az anya-

nyelve nem a német volt, s a német szavakat, szó szerkezeteket olykor félreértette. — A *посланнык* 'követ, Gesandter' legkorábbi ismert szótározása 1618–9-ből (James 83) és 1704-ből való (SIRLJ. 10: 1481). A 17. sz. végén is szótárba került: „Abgesandte, Agenten: посланы, *посланники*» (DictVind. 12). „gesandter: *посланнык*» (DictVind. 218), „Legat, gesandter: *посланнык*» (DictVind. 323). — A *потеря* 'elvesztés, veszteség, Verlust' legkorábbi ismert szótározása 1771-ből való. Már a 17. sz. végén szótározták: „Ins Verderben gerahten: в погубел[ь], въ потерю, в порчу прилучень» (DictVind. 520), „Verlust, schade, Nachtheit: *потеря*, шкода, убытокъ, уроне» (DictVind. 534), „Verlust leyden: *потерю терпеть*» (uo.). — A *похвальный* 'dicséretes, lobenswert' legkorábbi eddig ismert szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 10: 1679). Már a 17. sz. végén szótározták: „lobreede: *похвалная рѣчь*» (DictVind. 333). — A *похороны* 'temetés, Beerdigung' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből ismeretes (SIRLJ. 10: 1694). Már a 17. sz. végén szótározták: „Leich begängnüß: *похороны*» (DictVind. 76), „begräbnüß: *похороны*» (DictVind. 78). — A *пошадá* 'kímélet, Schonung' legkorábbi ismert szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 10: 1758). Már a 17. sz. végén szótározták: „schohnen, Verschohnen: *пошаджу, пошадá*» (DictVind. 440). — A *почта* 'posta, Post' legkorábbi ismert szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 10: 1730). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Ich hab zeitung mit der psot bekom[m]en: мнѣ *почтой* вѣсти дошли» (DictVind. 395), „post bringen: *почту* принесть, *почтой* вѣсти принесть» (uo.). — A *почтáръ* 'postakocsi-kísérő, Postknecht' legkorábbi ismert szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 10: 1732). Már a 17. sz. végén szótárba került: „post meister: *почтáръ*», которой почту держитъ» (DictVind. 395). — A *почтовый* 'postai, Post-' legkorábbi ismert szótározása 1771-ből való (SIRLJ. 10: 1739). Már a 17. sz. végén szótárba került: „post bohte: *почтoвыи*» (DictVind. 395), „postpapier: *почтoвая бумага*» (uo.), „post pferdt: *почтoвая лошадь*» (uo.), „postschiff: *почтoвыи корабль*» (uo.). — A *прапорщик* 'zászlós, Fähnrich' legkorábbi ismert szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 11: 59). Már a 17. sz. végén szótárba került: „fähndrich: *прапорщик*» (DictVind. 174), „panier Träger, fen[n]rich: *прапорщик*» (DictVind. 386). — A *предгорье* 'hegység előtti vidék, Gebirgsvorlande, legkorábbi ismert szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 11: 112). Már a 17. sz. végén szótározták: „Vorgebirge: *предгорье*» (DictVind. 589). — A *прибор* 'készlet, Satz, Garnitur' eddig ismert legkorábbi szótározása 1762-ből való (SIRLJ. 11: 346). Már a 17. sz. végén szótárba került: „beysteuer: *прибор[ъ] денежнои*» (DictVind. 82), „Mundieren: мундир, *приборы*» (DictVind. 354). — A *приданое* 'hozomány, Mitgift' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 11: 445). Már a 17. sz. végén szótározták: „braut schatz: *приданое*» (DictVind. 105), „ausstatten, ein kindt Etw[as] mit zur Ehe geben: *приданое* чаде, к свадьбе видать» (DictVind. 65), „heyraths gut: *приданое*» (DictVind. 202). — A *природа* 'természet, Natur' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 11: 706). Már a 17. sz. végén szótárba került: „angeböhren: *прирожденно, природа*» (DictVind. 36), „Nicht dazu geböhren: не *природа* ero лѣтати» (DictVind. 203). — A *пропáжа* 'elvesztés, Verlorengehen' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 11: 1256). Már a 17. sz. végén szótározták: „Abgang, Verlust, schad[en]: шкода, убыток[ъ], *пропáжа*» (DictVind. 12). — A *пронитáние* 'élelmezés, Ernährung' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 11: 1275). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Verpflügung, Undterhalt[ung]: *пронитáние, прокормление*» (DictVind. 545). — A *прошлый* 'múlt, vergangen' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 11: 1555). Már a 17. sz. végén szótárba került: „des Vorigen Tages: *прошлого, вчерашнаго дня*» (DictVind. 590). — A *публично* 'nyilvánosan, öffentlich' eddig ismert legkorábbi szótározása 1771-ből való (SIRLJ. 11: 1650). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Pub[li]cque: *публично*» (DictVind. 398). — A *пункт* 'pont, Punkt' eddig ismert legkorábbi szótározása 1782-ből való (SIRLJ. 11: 1684). Már a 17. sz. végén szótározták: „punct, tipfel: *пункта, тигла*» (DictVind. 398), „Círcel punct: *кыровои пункт*» (uo.). — A *ракéта* 'rakéta, Rakete' eddig ismert legkorábbi szótározása 1782-ből ismert (SIRLJ. 12: 565). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Racket: *ракéта*» (DictVind. 400). — A *ратыша* 'városháza, Rathaus' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 12: 1025). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Raht hauß: *ратыша*» (DictVind. 401). — A *рогносец* 'felszarvazott férj, betrogenער Ehemann' eddig ismert legkorábbi előfordulása 1782-ből való (SIRLJ. 12: 1369). Már a 17. sz. végén szótárba került: „hahnrey: *рогносец*» (DictVind. 244). — A *розоэу* 'szájatí, mamlasz, Gaffer' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 12: 1491). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Maulaffen: *розоэу*» (DictVind. 342). — A *рюмка* 'kis boros- vagy pálinkáspohár, kleines Weinglas, Schnapsglas' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 12: 1650). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Römer: *рюмка*» (DictVind. 416). — A *саксоней* 'szász, Sachse', valamint a *саксонский* 'szász, sächsisch' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 13: 59). Mindkét szó már a 17. sz. végén

szótárba került: „Sachs od[er]Sax: *саксонецъ*» (DietVind. 421), „Sachsenlandt: *саксонская зѣмля*» (uo.). — A *салат* 'saláta, Salat' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 13: 62). Már a 17. sz. végén szótározták: „kreße: *кpec[ъ]*, *салатъ*» (DietVind. 308), „Salat: *салатъ*» (DietVind. 422). — A *салфетка* 'asztalkendő, Serviette' eddig ismert legkorábbi előfordulása 1762-ből való (SIRLJ. 13: 69). Már a 17. sz. végén szótározták: „Salvett, Servett: *сарфетка*» (DietVind. 423). — A *свидание* 'összejövetel, Zusammenkunft' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 13: 360). Már a 17. sz. végén szótárba került: „zusam[m]enkunft: *купной сходъ, свиданіе, оходеніе, купженіе*» (DietVind. 665). — A *сводник* 'kerítő, Kuppler', *сводница* 'kerítőnő, Kupplerin', *сводничество* 'kerítés, szeretőszerezés, Kuppelei' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 13: 420). Mindhárom szó már a 17. sz. végén szótárba került: „kupler: *сводникъ*» (DietVind. 312), „kuplerin: *сводница*» (uo.), „kuplerey: *сводничество*» (uo.). — A *сержант* 'szakaszvezető, Sergeant' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 13: 702). Már a 17. sz. végén szótározták: „Schnergant: *саржантъ*» (DietVind. 432). — A *скалка* 'nyújtófa, mángorlófa, Teigrolle, Mangelholz' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 13: 886). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Rollholtz od[er] Mangelholtz: *скалка*» (DietVind. 416). — A *слишком* 'túláságosan, übermäßig' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 13: 1223). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Überflüßig, superficial: *чрезмѣрно, злишкомъ*» (DietVind. 507). — A *сморчок* 'kucsmagomba, Morchel' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 13: 1415). Már a XVII. sz. végén szótárba került: „Morchen: *сморчки*» (DietVind. 352). — A *соломенный* 'szalma-, Stroh-, valamint a *соломина* 'szalmaszál, Strohalm' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 14: 233). Mindkét szó már a 17. sz. végén szótárba került: „stroh Tach: *соломина* кришка, кровля» (DietVind. 478), „strohalm: *соломинна*» (uo.). — A *союзник* 'szövetséges. Bundesgenosse, Verbündeter' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 14: 457). Már a 17. sz. elején szótárba került: „bunds genöß[en]: *союзникъ*» (DietVind. 108). — A *спасибо* 'köszönöm, danke' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 14: 479). Már a 17. sz. végén szótárba került: „bedanken: *Бл[а]годаритъ, спасибо*» (DietVind. 72). — A *стакан* 'pohár, Glas' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből (SIRLJ. 14: 706), a kicsinyítő képzős *стаканчик* első szótározása pedig 1771-ből (uo.) való. Mindkettő szótárba került már a 17. sz. végén: „Becher: *стаканъ*» (DietVind. 72), „becherlein: *стаканчикъ*» (uo.). — A *сталь* 'acél, Stahl' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 14: 714). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Staal, Stahl: *сталь*» (DietVind. 466). — A *столяр* 'asztalos, Tischler' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből (SIRLJ. 14: 939), a melléknévi képzős *столярный* 'asztalos-, Tischler-' első szótározása pedig 1731-ből (SIRLJ. 14: 940) való. Mindkettő szótárba került már a 17. sz. végén: „schreiner: *столяр[ъ]*» (DietVind. 441), „Täffeler, Tischler: *столяр[ъ]*» (DietVind. 483), „Tischer: *столяр[ъ]*» (DietVind. 492), „Ein ÜberTäffelte wandt: *столярная стѣна*» (DietVind. 513). — A *стоя* 'állva, stehend' eddig ismert legkorábbi szótározása 1940-ből ismert (SIRLJ. 14: 967). Már a 17. sz. végén szótárba került: „stehend: *стоя*» (DietVind. 14: 470). — A *супружество* 'házasság, Ehe, Eheleben' eddig ismert legkorábbi szótározása 1771-ből való (SIRLJ. 14: 1208). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Ehestadt: *супружество*» (DietVind. 139), „Nicht Lust zum Ehestand haben: *къ супружеству не имѣи желаніе*» (uo.). — A *сургуч* 'pecsétviasz, Siegellack' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 14: 1209). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Siegelwachs Od[er] Siegel Lack: *сургучъ*» (DietVind. 454). — A *цыта* 'vizek, hugyozik, harnen' eddig ismert legkorábbi szótározása 1618–19-ből való (James 178). A 17. sz. végén is szótárba került: „harnen, seichen: *цыта*» (DietVind. 248). L. még „harn, bruntz: *цыка*» (uo. is). — A *циворотка* 'savó, Molke' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 14: 1348). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Molcken Von Milch: *циворотка*» (DietVind. 351). — A *табак* 'dohány, Tabak' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből (SIRLJ. 15: 7), a melléknévi képzős *табачный* 'dohány-, Tabak-' első szótározása pedig 1731-ből való (SIRLJ. 15: 11). Mindkét szó már a 17. sz. végén szótárba került: „Taback: *табакъ*» (DietVind. 483), „Taback pfeiff: *табащина* трубка» (uo.). — A *таблица* 'táblázat, Tafel, Tabelle' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 15: 14). Már a 17. sz. végén szótározták: „Tafel od[er] abtheilung: *таблица*» (DietVind. 483), „Taffel od[er] denckel büchle[i]n (?) : *скрижа, таблица*» (uo.). — A *табор* 'tábor, Lager' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 15: 16). Már a 17. sz. végén szótárba került: „lager d[er] kriegeres Leute: *табор[ъ]* воинскимъ» (DietVind. 314), „geschlagen läger: *установленої табор[ъ]*» (uo.), „läger auffbrechen: *табор[ъ]* вздымается» (uo.). — A *танец* 'tánc, Tanz' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből (SIRLJ. 15: 97), a *танцевальный* 'tánc-, Tanz-' első szótározása 1731-ből (SIRLJ. 15: 102), a *танцевать*

'táncol, tanzen' első szótározása pedig 1704-ből (SIRLJ. 15: 104) való. Mindhárom szó már a 17. sz. végén szótárba került: „Tantz: *танецъ*» (DietVind. 485), „d[en] Tantz drehen: *танецъ вернуть*» (uo.), „Tantzen: *танцоватъ*» (uo.), „Tantz Meister: *танцовалны мастеръ*» (uo.), „Tantz schuel: *танцовальная школа*» (uo.). — A *телогрѣя* 'prémmele bélelt hosszú női köpeny: langer Überwurf mit Pelzfutter für Frauen' eddig ismert legkorábbi szótározása 1771-ből való (SIRLJ. 15: 228). Már a 17. sz. végén szótárba került: „futterhembd: *тѣлогрѣя*» (DietVind. 198). — A *телятина* főnév régebben 'borjúbőr, Kalbleder' jelentésben volt használatos. A ma szokásos 'borjúhús, Kalbfleisch' jelentésben a szónak eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 15: 234). Már a 17. sz. végén szótárba került: „kalbfleisch: *тѣлятина*» (DietVind. 290). — Eddigi ismereteink szerint mind a *теолог* 'teológus, Theologe', mind pedig a *теология* 'teológia, Teologie' első szótározása 1794-ből való (SIRLJ. 15: 289, 260). Mindkét szó már a 17. sz. végén szótárba került: „Theologia: *теология*» (DietVind. 490), „Theologie: *теологіе*» (uo.). — A *менѣра* 'most, jetzt' eddig ismert legkorábbi szótározása 1852-ből való (SIRLJ. 15: 298). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Erst Neuwlich: *тѣперя* в новости (DietVind. 165). — A *тестаментъ* 'végrendelet, Vermächtnis' eddig ismert legkorábbi szótározás, 1731-ből való (SIRLJ. 15: 397). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Testament: *духовна, тѣстаментъ*» (DietVind. 487). — A *типунъ* 'pip, Pips <Vogelkrankheit>' eddig ismert legkorábbi szótározása 1771-ből való (SIRLJ. 15: 455). Már a 17. sz. végén szótárba került: „die pipe d[er] hüner: *типунъ*» (DietVind. 392). — A *тиранство* 'zsarnokság, Tyrannie' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 15: 463). Már a 17. sz. végén szótárba került: „wühtender weyse, Tiran[n]lisch: *тиранствомъ*], *тиранствомъ*]» (DietVind. 642). — A *триумфъ* 'diadal, Triumph' és a *триумфальный* 'diadal, Triumph, triumphal' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 15: 977, 978). Mindkét szó már a 17. sz. végén szótárba került: „Triumpff: *триумфъ*» (DietVind. 499), „Triumpffboogen: *триумфаніе ворта*» (uo.). — A *трубачъ* 'trombitás, kiürtös, Trompeter, Hornist' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 15: 1020). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Trom[m]lete: *трубачъ*» (DietVind. 500). — A *туфли* 'félcipő, Pumps, Pantoffel' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 15: 1169). Már a 17. sz. végén szótárba került: „pantoffel: *туфля*» (DietVind. 368). — A *тюльпанъ* 'tulipán, Tulpe' eddig ismert legkorábbi szótározása 1762-ből való (SIRLJ. 15: 1216). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Tulipan: *тулпанъ*» (DietVind. 502). — A *тюфякъ* 'szalmazsák, Strohsack' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 15: 1223). A szó már 1618–19-ben szótárba került 'börtakaró, Lederdecke' jelentéssel (James 142). L. még 17. sz. vége: „bauchpfül: *тюфякъ*» (DietVind. 69). — A *тянутый* 'húzott, nyújtott, vont, gezogen, gestreckt' eddig ismert legkorábbi szótározása 1794-ből való (SIRLJ. 15: 1267). Már a 17. sz. végén szótárba került: „gezogen: *тянута*» (DietVind. 229). — Az *угрюмый* 'mogorva, mürrisch' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 16: 276). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Rauch, sauwerhafft, hart, Unfreuendt[ich]: *рпубъ, угрюмъ, жѣстокъ, не ласкавъ*» (DietVind. 403), „Ungestühm: *угрюмъ, ворчливъ*» (DietVind. 571). — Az *удача* 'siker, Gelingen, Erfolg' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 16: 303). Már a 17. sz. végén szótárba került: „gelingen: *удача*» (DietVind. 212). — Az *уплата* 'fizetés, Bezahlung' eddig ismert legkorábbi előfordulása 1704-ből való (SIRLJ. 16: 715). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Bezahlung: *уплата*» (DietVind. 96). — Az *упорство* 'makacsság, Hartnäckigkeit' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 16: 746). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Caprice, hartnäckig: *презрѣвъ*], *упрямство, упорство*» (DietVind. 111), „hartnäckichk[eit]: *упорство*» (DietVind. 253). — Az *употреблять* 'használ, gebrauchen' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 16: 751). Már a 17. sz. végén szótárba került: „gebrauchen: *употреблять*» (DietVind. 204). — Az *услуга* 'szolgálat, kiszolgálás, Dienst, Dienstleistung' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 16: 914). Már a 17. sz. végén szótárba került: „zu dienst: *ко услуге*» (DietVind. 127), „dienstwillig: *къ услуге охотнои, готовы*» (DietVind. 128), „dienstpflichtig, schuldig, Verpff[lichtet]: *повинная услуга*» (uo.). — Az *утемненіе* 'sötétebbé tétel, Verfinsternung' és *утемнить* 'sötétebbé tesz, verfinstern, dunkler machen' eddig ismert legkorábbi szótározása 1940-ből való (SIRLJ. 16: 1030). Mindkét szó már a 17. sz. végén szótárba került: „Verdunckelung: *утемненіе*» (DietVind. 521), „Verfinstern: *утемнить*» (DietVind. 523), „Verdunckeln: *утемнить*» (DietVind. 547). — Az *учтивство* 'udvariasság, Höflichkeit' eddig ismert legkorábbi szótározása 1762-ből való (SIRLJ. 16: 1169). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Civilitart, höffligkeit: *учтивство, вежство*» (DietVind. 112), „höffligkeit: *вежливство, учтивство*» (DietVind. 271). — A *фаворит* 'kegyenc, Favorit' eddig ismert legkorábbi szótározása 1782-ből való (SIRLJ. 16: 1203). Már a 17. sz. végén szótárba került: „favorit: *доступникъ, фаворитъ*» (DietVind. 176). —

A *фальшиво* 'hamisan, falsch' eddig ismert legkorábbi szótározása 1782-ből való (SIRLJ. 16: 1231). Már a 17. sz. végén szótárba került: „falsch: *фальшиво, неправдѣство*» (DictVind. 175). — A *фамілія* 'család, Familie' eddig ismert legkorábbi szótározása 1707-ből való (SIRLJ. 16: 1234). Már a 17. sz. végén szótározták: „Familie: *фамілія*» (DictVind. 174), „stam[m], geschlecht: *родъ, фамілія*» (DictVind. 467). — A *фігура* 'idom, figura, Figur' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 16: 1345). Már a 17. sz. végén szótárba került: „figuhr: *фігура*» (DictVind. 182), „figur, abriß: *фігура*» (DictVind. 183). — A *фітіль* 'kanóc, Docht, Lunte' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 16: 1416). Már a 17. sz. végén szótárba került: „lonte od[er] lunte: *фітіль*» (DictVind. 334). — A *фляга* 'kulacs, csutora, Feldflasche, Läger' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 16: 1454). Már a 17. sz. végén szótárba került: „flasche: *фляга*» (DictVind. 184), „legel, fäßlein, kleine Ton[n]le: *фляга, бочурка, ма-лінка бочка*» (DictVind. 323). — A *французскій* 'francia, französisch' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 16: 1557). Már a 17. sz. végén szótárba került: „franckReich: *французская зѣмля*» (DictVind. 188). — A *фрамуга* 'felső ablakszárny vagy ajtóablak, oberes Fenster- oder Türflügel' eddig ismert legkorábbi szótározása 1847-ből való (SIRLJ. 16: 1549). Már a 17. sz. végén szótárba került: „gerähmde: *фрамуга, рама*» (DictVind. 216). — A *харканье* 'krákogó köpködés, Speierei' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből, a *харкать* 'krákogva köpköd, speien' legkorábbi szótározása pedig 1704-ből való (SIRLJ. 17: 48). Mindkét szó már a 17. sz. végén szótárba került: „Reußpern: *храханіе, харканіе*» (DictVind. 411), „schnarchen, Mit Worten: *харкат[ь] словам[ь]*» (DictVind. 439). — A *харчѣвня* 'lactkonyha, Garküche' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 52). Már a 17. sz. végén szótárba került: „gahrküche: *харчевна*» (DictVind. 201). — A *хвастун* 'hencegő alak, Prahler' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 17: 70). Már a 17. sz. végén szótárba került: „auffschneyd[er], prahler: *хвастун[ъ]*» (DictVind. 53), „großschprecher: *хвастун[ъ]*» (DictVind. 238), „prahler: *хвастун[ъ]*» (DictVind. 395), „schnarchhauß, pocher: *хвастун[ъ]*» (DictVind. 439). — A *хлебосољство* 'szíves vendéglátás, Gastfreundschaft' eddig ismert legkorábbi szótározása 1794-ből való (SIRLJ. 17: 187). Már a 17. sz. végén szótárba került: „kostfreyheit: *хлебосољство*» (DictVind. 305). — A *хлебник* 'kenyérsütő, gabonakereskedő, Bäcker, Korngroßhändler' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 17: 178). Már a 17. sz. végén szótárba került: „becker: *житаръ od[er] хлѣбник[ъ]*» (DictVind. 72). — A *циркуль* 'körző, Zirkel' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 701). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Cirekel: *циркуль[ъ]*» (DictVind. 112), „zirekel: *циркуль*» (DictVind. 655). — A *цифирный* 'szám-, Ziffer-' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 712). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Rechen buch: *цифирная книга*» (DictVind. 404), „Rechen kunst: *цифирное мудрость*» (uo.), „Rechen Meister: *цифирной мастер[р]*» (uo.). — A *цыган* 'cigány, Zigeuner' eddig ismert legkorábbi szótározása 1771-ből való (SIRLJ. 723). Már a 17. sz. végén szótárba került: „ziegeuner: *циганъ*» (DictVind. 653). — A *цыплѣнок* 'csirke, Kücken' eddig ismert legkorábbi szótározása 1762-ből való (SIRLJ. 17: 730). Már a 17. sz. végén szótárba került: „küchelein, hünlein: *цыплѣнок*» (DictVind. 310). — A *чепрак* 'nyeregtakaró, Schabracke' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 845). Már a XVII. sz. végén szótárba került: „Satteldecke: *чепракъ*» (DictVind. 424). — A *чердакъ* 'padlás, Dachboden' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 856). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Bühne: *чардакъ*» (DictVind. 108), „Söller: *чардакъ*» (DictVind. 458), „som[m]er hauß: *чардакъ*» (uo.), „Som[m]erlaube: *чардакъ, повалышъ*» (uo.). — A *черепаха* 'teknős, Schildkröte' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 17: 874). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Muschel: *черепаха*» (DictVind. 355), „ein Schildt kröhte: *желвь, черепаха*» (DictVind. 433), „schildtkrötte: *желвь, черепаха*» (DictVind. 434), „schnecke: *черепаха*» (DictVind. 439). — A *чепеница* 'tetőcserép, Dachziegel' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 876). Már a 18. sz. végén szótárba került: „dachstein: *черепахъ, чепеница*» (DictVind. 116), „Ziegel od[er] dachpfan[n]e: *чепеница*» (DictVind. 653). — A *чернокнижец* 'varázsló, Hexenmeister' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 906). Már a 17. sz. végén szótárba került: „schwartz künstler: *чѣрноknижецъ*» (DictVind. 445). — A *чиханье* 'tüszsentés, Niesen' és a *чихать* 'tüszsent, niesen' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 1092). Mindkét szó már a 17. sz. végén szótárba került: „Nießen: *чиханіе*» (DictVind. 372), „schnauben: *чихать*» (DictVind. 439). — A *чрезмѣрно* 'szerfölött, übermäßig, eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 1111). Már a XVII. sz. végén szótárba került: „Überflüßig, superficial: *чрезмѣрно, злишком[ь]*» (DictVind. 507), „Überflüßig, mehr als genug: *чрезмѣрно боле нежелі полно*» (uo.). — A *чужестранец* 'külföldi, Ausländer' és

a *чужестранный* 'külföldi, ausländisch' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 1188, 1189). Mindkét szó már a 17. sz. végén szótárba került: „ausLänder: *чужестранецъ*» (DictVind. 61), „ausLändisch: *чужестранное*» (uo.), „ausLändischer krieg: *чужестранная война*» (uo.). — A *шабаш* 'sábesz, Sabbat' eddig ismert legkorábbi szótározása 1771-ből való (SIRLJ. 17: 1225). Már a 17. sz. végén szótárba került: „feyer abendt: *шабашъ*» (DictVind. 181). — A *шалаш* 'kunyhó, Hütte' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 17: 1244). Már a 17. sz. végén szótárba került: „hütte, ein gering häußlein: *шалаш[ъ]*» (DictVind. 276), „Som[m]erlaube: *шалашъ изъ зленных[ъ] дръвъ*» (DictVind. 319). — A *шанец* 'sánc, Schanze' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 1262). Már a 17. sz. végén szótárba került: „schantz, wall: *шанецъ*» (DictVind. 428), „schantzen, schantzen Machen: *шанцы дѣлать*» (uo.). — A *шаркать* 'csoszog, schlurfen' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 1282). Már a 17. sz. végén szótárba került: „schlierpen od[er] schlierpfen mit d[en] füßen: *шаркать ногами*» (DictVind. 437). — A *шафран* 'sáfrány, Safran' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 17: 1303). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Saffran: *шафран[ъ]*, крокость» (DictVind. 421). — A *шеуцарский* 'svájci' eddig ismert legkorábbi szótározása 1847-ből való (SIRLJ. 17: 1318). Már a 17. sz. végén szótárba került: „schweitzer Landt: *шеуцарская зѣмля*» (DictVind. 446). — A *шкань* 'szekrény, Schrank' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 1441). Már a 17. sz. végén szótárba került: „schranck od[er] Schafft zu büchern: *шкань*» (DictVind. 427). — A *шнага* 'kard, Degen' eddig ismert legkorábbi szótározása 1616–17-ből való (James 65). A 17. sz. végén is szótárba került: „degen: *шнага*» (DictVind. 116), „Rapier: *шнага*» (DictVind. 401), „schwert: *шнага*» (DictVind. 446). — A *шпанский* 'spanyol, spanisch' eddig ismert legkorábbi szótározása 1782-ből való (SIRLJ. 17: 1522). Már a 17. sz. végén szótárba került: „goldkaffer, spansche fliege: *шпанские мухи*» (DictVind. 233), „Spanier: *шпанскои, шпанитъ*» (DictVind. 462). — A *шпиговать* 'tűzdel, spēkel, spicken' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 1526). Már a 17. sz. végén szótárba került: „spicken, mit speck: *шпиговат[ъ] веинои*» (DictVind. 463). — A *шпион* 'kém, Spion' eddig ismert legkorábbi szótározása 1762-ből való (SIRLJ. 17: 1531). Már a 17. sz. végén szótárba került: „Spion: *лазущикъ, шпика, шпионъ*» (DictVind. 463). — A *штань* 'nadrág, Hosen' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 1556). Már a 17. sz. végén szótárba került: „hoßen, Leinen: *штань, порчки*» (DictVind. 273). — A *шупын* 'facsavar, Holzschraube' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 1617). Már a 17. sz. végén szótárba került: „schraube: *шупынъ*» (DictVind. 441). — A *шутка* 'tréfa, Scherz' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 17: 1628). Már a 17. sz. végén szótárba került: „kurtzweil: *шутка, потеха*» (DictVind. 313), „poßen: *шутки*» (DictVind. 394), „schertz, schimpff: *шутка, здѣваня*» (DictVind. 432), „aus schertz: za *шутку*» (uo.), „schwencke, poßen: *шутки*» (DictVind. 446). — A *шутить* 'tréfál, scherzen' eddig ismert legkorábbi szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 17: 1625). Már a 17. sz. végén szótárba került: „kurtzweilen: *шутить*» (DictVind. 313). — A *шутливый* 'tréfálkozó, zum Scherzen neigend' legkorábbi ismert szótározása 1704-ből való (SIRLJ. 17: 1629). Már a 17. sz. végén szótározták. „kurtzweilig, poßierlich: *шутливъ*» (DictVind. 313), „Ein kurtzweiliger Mensch: *шутливи человекъ*» (uo.), „kurtzweilig: *шутливъ*» (uo.), „schertzhafftig: *шутливъ*» (DictVind. 432), „Schertz Reede: *шутливы рѣчи*» (uo.). — A *шуточный* 'tréfás, Scherz-' eddig ismert legkorábbi szótározása 1731-ből való (SIRLJ. 17: 1632). Már a 17. sz. végén szótárba került: „schertz weiße: на *шуточную* стар[ъ], *шуточным[ъ]* порядком[ъ]» (DictVind. 432). — A *ярмарка* 'vásár, Jahrmarkt' eddig ismert legkorábbi szótározása 1616–17-ből való (James 173). A 17. sz. végén is szótárba került: „Jarmarekt: *ярманка*» (DictVind. 277), „Meß, Jahr Markt: *ярманка*» (DictVind. 346).

G. Birkfellner kiváló filológiai munkát végzett a kéziratosszótár közkinccsé tételével. Pontatlanságot szinte nem is találtam az egész könyvben. Azt mégis megemlítem, hogy az orosz szömutatóban (DictVind. 918) szerepel az *шутливость* főnév. A megadott helyen azonban e szó nincs meg; helyette *шутливость* (DictVind. 112) található.

A jövőben mindazoknak, akik a 17. sz.-i orosz szókinccsel kívánnak foglalkozni, ismerniük és használniuk kell a DictVind. anyagát is.

KISS LAJOS

Rövidítésjegyzék

James: Ларин, Б. А., Русско – английский словарь-дневник Ричарда Джемса (1618–1619 гг.). Ленинград 1959
Šanskij: Эт. = Этимологический словарь русского языка. Автор-составитель Н. М. Шанский. 1 – Москва 1963—